

CENTENARI DE «LA RENAIXENSA»

EL diari *La Renaixensa* fou una publicació de llarga vida, vint-i-quatre anys, tan sols superada per *La Veu de Catalunya* amb trenta-vuit. Al costat del factor quantitatiu i cronològic cal situar la densitat política del període 1880-1905, anys dels límits vitals i l'amplitud del ventall de col·laboradors que abraçà un espectre que podem considerar extensiu a tota una generació. Noms coneguts a nivell literari com Narcís Oller, Bosch de la Trinxeria, Pons i Massaveu, Ruyra, Ors, Pijoan... o bé polític: Prat de la Riba, Duran i Ventosa, Martí i Julià... formaran d'un contingut renovador al substituir del *Diari Català* (1879-1881) que fins el naixement el 1899 de *La Veu* serà l'únic diari en català durant gairebé vint anys i l'exponent més significatiu d'un corrent de gran importància dins la creació del moviment catalanista en les seves vessants intervencionista o abstencionista, d'acord amb la tàctica electoralista i també amb els continguts de classe. Tot i així no cal sobrevalorar el paper de *La Renaixensa*. Com assenyala Vicens Vives, cal estudiar ben a fons cada diari en funció de molts aspectes; i ell remarca, per a aquest període, sobre tot, el *Brusi* de Mañé i Flaquer.

ORÍGENS: DE «LA RENAIXENSA» A «LA RENAIXENSA»

De la mateixa manera que *La Veu de Catalunya* i d'altres diaris, *La Renaixensa* tindrà el coixí fundacional d'una revista periòdica, d'un quinzenal en aquest cas. Nascut el primer de febrer de 1871⁽¹⁾ per iniciativa de Pere Adavert, Àngel Guimerà i Francesc Matheu té un subtítol força explícit: «Periòdich de literatura, ciències y arts». Com assenyalen Tubino i d'altres historiadors de *La Renaixensa*, és una veritable enciclopèdia del pensament i del saber del seu temps. Per primera vegada trobem sistemàticament crítica rigorosa, investigació històrica, estudis científics,

etc. que configuren la cristallització darrer del moviment literari, artístic, cultural i cívic que coneixem com a embranzida col·lectiva centrada en la llengua, la tradició i la història, la poesia i el despertar, en definitiva, patriòtic.

El 1876 (20 de febrer) canvia el títol. S'hi afegeix la «i», però mai no posarà, com el futur diari, la «ç», d'acord amb la normativa que posteriorment serà dominant. Si bé inicialment la revista anava desvinculada de qüestions polítiques o religioses, posteriorment, el 1873, ja s'endinsa de ple dins les reivindicacions polítiques. Era, aleshores, secretari de redacció, l'Àngel Guimerà.

Per bé que l'autorització del diari consta a nom de Pere Santaló⁽³⁾ podem creure, com opina Josep Miracle⁽³⁾, que els creadors foren Guimerà i Aldavert. Al redós de la primitiva *La Reinaxensa*, d'altres publicacions com *La Gramalla* (1870), d'entitats patriòtiques: *La Jove Catalunya* es consolidaren uns grups literaris que desenvoluparan posteriorment un decisiu paper polític. El 1880, arran de la celebració del Congrés Catalanista que havia impulsat Almirall amb el seu diari, varen sorgir profundes discrepàncies de concepció del moviment catalanista que es cristallitzaren en la lluita per la presidència del mateix. Com sigui que Almirall disposava d'un eficaç òrgan de difusió diari, els dissidents, minoria dins del Congrés, van crear immediatament un diari, transformant la revista en diari, o millor, passant-la a mensual. Tingué acollida la idea, exposada, com era habitual en l'època, en un prospecte anunciador⁽⁴⁾ i ben aviat arribaren als 800 subscriptors. Cal citar la xifra per veure com, el 1905, en morir per dificultats econòmiques degudes al fracàs de la seva orientació política, només n'hi havia, segons explica el mateix Consell d'Administració a la «Memòria»⁽⁵⁾, 120.

Durant el període de coexistència dels dos diaris —gener a juny— les baralles són consi-

tants. També succeirà el mateix, evidentment, amb *La Veu* (1889-1905). El *Diari Català* d'Almirall, republicà i federal, lluitava amb una concepció «a-política», neutre, «culturalista» que en diríem a hores d'ara, amb una orientació ben diferent a la d'un diari actual del qual tots en coneixem el caliu popular i l'acceptació política, ens referim a l'*Avui* que durant els llargs anys inicials no fou combatut des de cap posició catalanista. En començar el 1881, i desaparegut el diari d'Almirall, havent trencat aquest amb Pi i Margall, s'encetarà una delicada col·laboració que serà també finalment trencada. Cal dir que, de gener a juny, l'evolució ideològica dels diaris canvia fins al punt que durant gairebé un mes s'arriba a imprimir el *Diari Català* dins la gran impremta de *La Renaixensa*.

EVOLUCIÓ DE «LA RENAIXENSA»: DE L'APOLITICITAT A LA UNIÓ CATALANISTA

El diari inicia el seu camí i, tal com havia promés, surt amb dues edicions, de matí amb 16 pàgines i de tarda amb 8. Disposa de corresponsals a les principals ciutats europees i a La Habana —crisi cubana, guerra d'alliberament, en aquells moments que el diari abonarà com tota la premsa catalanista, i no es limita només als temes literaris o culturals com la revista, inclou treballs sobre les qüestions més roents de la vida quotidiana: la fil·loxera amb les terribles conseqüències que tingué per al camp català,⁽⁴⁾ articles del món industrial, comercial, etc. També dedicà una gran importància a la borsa, la vida financera de l'ascensió d'una classe que tan bé va retratar Narcís Oller en la història econòmica peninsular.

El diari numera les seves pàgines anualment i encetarà l'aportació dels novel·listes mitjançant un gènere que feia furor a París i altres capitals europees: el fulletó, la novel·la senzi-

lla i superficial que s'inclouïa dins el diari de manera col·leccionable i que gaudia d'una considerable acceptació. Fins el 1897 la vida del diari es mou enmig d'una calma que la fa assentar i clavar uns fonaments fermes en el país que evoluciona d'acord amb la ràpida successió d'esdeveniments polítics: 1881, Congrés de Jurisconsults; 1882, constitució del Centre Català; 1883, II Congrés Catalanista; 1885, presentació a Alfons XIII del «Memorial de Greuges»; 1888, Exposició Universal i presentació a la reina M. Cristina del famós «Missatge»; 1892, Assemblea de Manresa amb les posteriors «Bases per a la Constitució Regional Catalana»; 1893, Assemblea d'Olot; 1897, missatge al rei dels hel·lens...

Aquest missatge⁽⁵⁾ té negatives conseqüències per al diari. Aldavert, director com Guimerà de *La Renaixensa* de manera alternativa i també compaginada és processat i el diari suspès. Regia la llei del 7 de gener de 1879 segons la qual els delictes d'opinió continguts als llibres es regien pel codi penal mentre els apareguts dins periòdics anaven als tribunals especials d'impremta.⁽⁶⁾ El diari ha d'anar a Reus on surt com a suplement de *Lo Somatent* fundat el 1886.⁽⁷⁾ En aquesta ciutat apareix del 25 de març fins al 17 d'abril. S'enceta, i mai no s'abandonarà ja, la inclusió de «Nostre Programa» del Manifest de la Unió Catalanista (16 de Març de 1897) a la coberta. En ésser suspès *Lo Somatent*, Aldavert, com un caragol amb la casa al coll, s'explica al mateix diari, ha d'anar al Vendrell on apareix amb el nom de *La Renaixensa* el 18 d'abril. La numeració és nova i quan s'arriba al número 193 el nou governador civil de Barcelona ja autoritza el traspàs al Cap i Casal. El dia 28 torna a sortir normalment.

UN DIFÍCIL NEUTRALISME. ESCISSIONS. CRISI.

La Reinaxensa havia intentat

LA RENAIXENSA

DIARI DE

CATALUNYA

REDACCIÓ - Acta - 15 - Barce

Aquest diari de notícies, avisos y decrets, ve destinat á fomentar los intereses generals de Catalunya.

Regala un suplement- revista mensual.

Los originals no's tornan.

ADMINISTRACIÓ - Acta - 15 - Barce

Sucursals, Hospital, 19

Barcelona, 1 mes - Plas. 2

Fora, trimestre. 6

Antillas, id. 10

Estranger, id. 12

Aboncia y comunica's á preus convencional's.

EDICIÓ DEL MATÍ

SANT DEL DIA: Lo Sant Angel Custodi del regne d'Espanya y Sant Remigi. — *Sant de dema*: La Mare de Deu del Roser, l'Angel de la Guàrdia y Sant Leonçari. — **QUARANTA HORAS**: Comensin en la iglesia dels Infans Orfens: se descubren á dos quarto de nou del mati y s reserva á dos quarto de set de la tarde. — **CORT DE MARIA**: Avuy se fa la visita á la Mare de Deu de la Mercè en sa iglesia, privilegiada, o en la del Pi.

Bulleti meteorològich del Ditenres 30 de Setembre de 1881.

Observador: D. J. Monserrat y Archs, de la Real Academia de Ciencias naturales y Arts.

Hora, observ. d temps medi.	Aspecte del cel.	Núvols. Forma Situació Extensió de 0 á 8.	Temperatura centigr. (á l'ombra; y Humitat.						Vento Velocitat, mts p. segon. Direcc.	Barom. Fortio á 0. cat. al niv. de la mar.			
			Thermomet.		Psychromet.		Punt de ro-sada.	Hum. total 100-satur.					
			Máx. en 24 h.	Mín. ca 24 h.	Ther. Sech.	Ther. Moll.							
9 m.	Q. Seré.	Cum. 2 Cirr. 1 W á reu Cirr.-Cum. 8	—	—	19.1	14.7	11.0	69	9.8	3,2	NW	4,8	763.52
St.	Núvol.	—	—	20.9	16.1	12.4	68	10.7	—	—	S	5,6	761.48
9a	Núvol.	Cirr.-Cum. 7	21.9	15.7	19.1	15.2	12.1	63	10,5	—	SSE	0,6	762.90

Bulleti astronòmic del Dissapte 1 d'Octubre de 1881.

Sol. | Eixida: 5 h. 58 m. | Posta: 5 h. 43 m. | Mitjana en punt dels relotges de Sol = 11 h. 49 m. 34 s. || Lluna D | Eixida: 2 h. 3 m. tard | Posta: 11 h. 23 m. p. m.

un difícil neutralisme polític, una apoliticitat que era en la pràctica un cant retòric a Catalunya, una recomanació a-electorat i uns conjunts textuals de caire literari, cultural i amb referències polítiques abstractes. L'aparició l'u de de gener de 1899 del portaveu oficiós de la Lliga, la separació el 1902 d'Aldavert i Guimerà del diari, el naixement de la Lliga Regionalista el 1901, la constant ascensió del catalanisme polític conservador amb l'atròfia de la Unió Catalanista fan que el diari entri en una pregonra crisi que els èxits polítics de la Lliga no faran més que accentuar, com la victòria anomenada dels «Quatre Presidents» arran les eleccions a diputats del 1901. El grup de *La Renaixensa*, intransigent, irreductible, com l'han retolat historiadors com Balcells o Molas, es manté granític i el

moviment polític catalanista, d'escissió en escissió, constituirà la Lliga que serà la marca de mort posada en el diari quan triomfa el seu. Els atacs també seran constants i *La Renaixensa* entrarà en el tombant final de la seva existència. El 31 de març de 1904 el Consell d'Administració que presideix Manuel Folguera i Duran, president el 1899 de la Unió Catalanista es troba amb la trista realitat de la caixa de l'administració «gayre bé vuyda» i decideix la suspensió per tres mesos i doblar l'import de la subscripció. Els pocs fidels que queden marxen i el Dr. Martí Julià, director del diari des del 1904, tampoc hi pot fer res. Homes de la intransigència agafen el diari com l'advocat Santiago Gubern, el qual en el manifest editorial, «Reprent la tasca» (3 d'abril de 1904), torna a fer la típica

florida verbal de l'època indicant que el diari torna a sortir però si no rep ajudes desapareixerà.

Aquests esforços econòmics que demanava el Consell no tenen èxit i es convoca junta pel 29 de maig de 1904, posteriorment en altres juntes ja es va dissoldre la societat anònima que s'havia creat el 1902 i Josep Roig substitueix Antoni Colomer com a secretari del Consell. La crua realitat econòmica fa que el diari vagi a subhasta però tot i disposar d'una impremta que havia tingut una gran activitat, no troba comprador. S'han de fer tres juntes⁽⁸⁾ per tal que el mes de maig un nou propietari agafi el timó. Tres dies després, el 9 de maig de 1905, el diari edita el seu darrer número, el 9.840 i es clou una significativa etapa de la nostra premsa. S'havia demostrat que el

catalanisme precisava d'una articulació i d'una vertebració coherent en el marc polític de l'època. Els directius de la Lliga encapçalats per Prat de la Riba entengueren perfectament el nou procés i visqueren els èxits d'una adequació a la realitat: convertir-se en portaveus d'una classe mancada de poder polític. *La Renaixensa*, tot i l'èxit de la seva vida, fracasa a llarg termini en aquesta orientació. Ho reconeix el mateix Consell d'Administració en la Memòria que llegeix a la junta del 29 de gener de 1905 i publica el darrer número del diari:

«Però la causa primaria del fracàs que lamentem ha sigut lo fet de no haver correspost al nostre desinterés lo públic catalanista. Aquest, en lloch de ajuntarse á la indicació feta per nosaltres en un principi (...) ben al revés d'aquest noble procedir, ha menyspreat á *La Renaixensa* en sa pobresa, precisament per la modestia á que ella li obligava, abandonant-la á sas propias forsas. Y fins moltíssims dels intellectuals de Catalunya que en son si foren engendrats, á son redos nasqueren y cresqueren á sa ombra, fentse homens per sa virtut, s'han dat de menys de socórrer en la necessitat ab la seva colaboració.»

JOSEP M. FIGUERES

NOTES

- 1) Sobre això poden estudiar-se les aportacions de GIVANEL J.- Bibliografia Catalana. Premsa. (B. 1937) a les fitxes 222 i 316 del vol. segon, SOLA, L.- *La Renaixensa* («Avui» 16/V/1976) treball recollit i ampliat al llibre: Història dels diaris en català. Barcelona. 1879-1976. (B. 1978), TORRENT, J.- Un periódico barcelonés: *La Renaixensa*. «Destino.» (4/IV/1959), MIQUEL I VERGES.- La premsa catalana del vuit-cents. dos vols. (B. 1938).
- 2) GIVANEL, J.- Publicacions periódiques barcelonenses escrites en llengua catalana del 1879 a 1918. «Butletí de la Biblioteca de Catalunya» (1920), pág. 86.
- 3) MIRACLE, J.- Guimerà (B. 1958) i Guimerà i Aldavert, creadors del periódic «Avui» (16/V/1976).
- 4) «*La Renaixensa*», 20/XII/1880.
- 5) «*La Renaixensa*», 9/VII/1905.
- 6) «Informe sobre els ceps dels EE.UU.» «*La Renaixensa*», Maig/1881. ANGUERA, P.- CABRE, E.- Ideologia i història dels diaris reuxencs en català (*Reus*, 1979).
- 7) 13 d'abril, 16 d'abril i 16 de maig. Més informació documental a l'estudi actualment en premsa que hem fet dins la sèrie «Episodis de la Història» (Ed. R. Dalmau. B. 1981.).